

## ข้อเปรียบเทียบระหว่างศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

### กับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

นายสุชาติ วรรณะหทัย

ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา  
ปฏิบัติหน้าที่ในแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา

#### ๑. ความเบื้องต้น

ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นเรื่องสำคัญเป็นเหตุให้ต้องมีกลไก ป้องกัน ตรวจสอบ และการดำเนินคดีที่เหมาะสมกับลักษณะของการกระทำความผิด การดำเนินคดีอาญาในคดีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในตำแหน่งหน้าที่จึงเป็นรูปแบบใหม่แตกต่างจากรูปแบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินคดีอาญาในรูปแบบดังกล่าวได้เริ่มนำมาใช้ทั้งในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาของทั้งสองศาลมีความเหมือนและแตกต่างกัน บทความนี้จะนำเสนอเพื่อความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของทั้งสองศาล

สำหรับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกจัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๗๒ แม้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะถูกยกเลิกไป แต่รัฐธรรมนูญฉบับต่อมารวมถึงฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๙๕ ยังคงให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่ โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่แตกต่างจากศาลทั่วไป เป็นแผนกหนึ่งในศาลฎีกาที่มีอำนาจเฉพาะ โดยไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งจัดตั้งแผนกขึ้นในศาลฎีกาอีก ส่วนศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ปัจจุบันประกอบไปด้วยศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางและศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๑-๙ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางเปิดทำการครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙<sup>๑</sup> แต่เดิมนั้นคดีประเภทนี้จะถูกฟ้องต่อศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไป

#### ๒. ความเหมือนระหว่างศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

แม้แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะอยู่ในศาลฎีกา แต่การดำเนินคดีอาจถือได้ว่าเป็นเพียงศาลชั้นต้น (the Court of First Instance) เนื่องจากคดีจะเริ่มต้นการพิจารณาพิพากษาที่ศาลนี้

<sup>๑</sup> พระราชกฤษฎีกากำหนดวันเปิดทำการศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๓

เป็นศาลแรก เช่นเดียวกันกับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และหากคู่ความไม่พอใจในผลของคำพิพากษาก็มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อไปได้ หากจำเลยประสงค์จะอุทธรณ์คำพิพากษาจะต้องมาแสดงตนต่อเจ้าพนักงานศาลด้วย<sup>๒</sup> การพิจารณาคดีทั้งสองศาลใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริงซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา<sup>๓</sup> ยิ่งไปกว่านั้นทั้งสองศาลไม่นำระยะเวลาในการหลบหนีของจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ<sup>๔</sup> รวมถึงการพิจารณาลับหลังจำเลยกรณีที่จำเลยหลบหนีด้วย<sup>๕</sup> และสามารถอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ทันที หากจำเลยทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาโดยไม่จำเป็นต้องออกหมายจับ อีกทั้งประเภทของคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของทั้งสองศาลมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่คดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย รวมถึงคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ<sup>๖</sup> นอกจากนี้ ยังมีคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ

### ๓. ความแตกต่างระหว่างศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

#### ๓.๑ คู่ความของคดี

ในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น โจทก์หรือผู้กล่าวหา ได้แก่ อัยการสูงสุด และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เท่านั้น ส่วนจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ บุคคลอื่นตามประกาศของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ผู้ให้ ขอให้หรือรับว่าจะให้ที่เกี่ยวกับบุคคลดังกล่าวข้างต้น<sup>๗</sup> ส่วนศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น โจทก์ ได้แก่ อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และผู้เสียหาย ส่วนจำเลย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

<sup>๒</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๑, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๐

<sup>๓</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖

<sup>๔</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๑๓

<sup>๕</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๑ (๓), พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๘ (๓)

<sup>๖</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๑ (๓), พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๓

<sup>๗</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ และมาตรา ๒๓

หรือบุคคลทั่วไปที่กระทำความผิดข้อหาที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบ โดยในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ศาลจำต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเช่นเดียวกับ คดีอาญาทั่วไป<sup>๘</sup>

### ๓.๒ องค์คณะ

องค์คณะที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวนเก้าคน ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ที่ได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาด้วยวิธีการลงคะแนนลับ<sup>๙</sup> ส่วนศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาสองคนเป็นผู้พิพากษาซึ่งเคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ๑ คนและผู้พิพากษาซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี อีก ๑ คน<sup>๑๐</sup>

### ๓.๓ เขตศาล

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นได้ ทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร<sup>๑๑</sup> ส่วนศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแบ่งออกเป็นศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางและศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๑-๙ ในแต่ละภูมิภาค โดยศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางจะพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร<sup>๑๒</sup> และนอกราชอาณาจักร อย่างไรก็ตามศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางมีดุลพินิจรับพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตศาลได้ทั่วราชอาณาจักร<sup>๑๓</sup>

### ๓.๔ การอุทธรณ์ฎีกา

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังไม่เป็นที่สุดคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกองค์คณะเพื่อพิจารณา

<sup>๘</sup> พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๑๖ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๓

<sup>๙</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๓

<sup>๑๐</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๑๖

<sup>๑๑</sup> พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓

<sup>๑๒</sup> พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๑ และศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๗ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓

<sup>๑๓</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๕

อุทธรณ์เป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวนเก้าคน ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา และไม่เคยพิจารณาตัดสินมาก่อนด้วยวิธีการลงคะแนนลับ เมื่อพิจารณาแล้ว คำวินิจฉัยขององค์คณะอุทธรณ์จะถือเป็นคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา<sup>๑๔</sup> ส่วนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบได้<sup>๑๕</sup> ซึ่งองค์คณะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์สามคน เช่นเดียวกับการพิจารณาอุทธรณ์ในคดีประเภทอื่น นอกจากนั้นคู่ความยังมีสิทธิที่จะฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบได้ หากได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา<sup>๑๖</sup>

#### ๔. บทสรุป

เห็นได้ว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการเป็นศาลที่เริ่มต้นของคดี ระบบการพิจารณาคดี เขตอำนาจการพิจารณาคดี แต่ก็แตกต่างกันในเรื่อง คู่ความในคดี องค์คณะผู้พิพากษา เขตศาล และการอุทธรณ์ฎีกา

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

---

<sup>๑๔</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๓

<sup>๑๕</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๓๙

<sup>๑๖</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๔